

J.M. Coetzee'nin Barbarları Beklerken Adlı Romanı Bağlamında Yargıcın Baskıya Karşı Direnme Ethosu

Mehmet Akif TUTUMLU*

Barbarları Beklerken

Barbarları Beklerken, Nobel ödüllü, Güney Afrikalı yazar J.M.Coetzee'nin İngilizce olarak ilk defa *Waiting for the Barbarians* adıyla 1980 yılında yayımladığı bir roman. Dilimizde ilk baskısı 2006 yılında yapılan romanın bu çalışmada kullanılan nüshası, 2012 tarihli üçüncü baskısıdır.¹

Aşağıdaki paragraflarda romanın yapısını kişi, yer ve zaman bakımından inceledikten sonra, eserin içerdiği bildirinin değeri ile günümüzün yargıç ethosu bakımından felsefi içerimleri üzerinde değerlendirme yapmaya çalışacağız.

Mekân

Romanda temel öykünün, olayların geçtiği yerler hakkında gerçek ya da kurgusal bir isim kullanılmamıştır. Anlatıda ne coğrafya ne ülke ne de öykünün geçtiği kasaba hakkında herhangi bir isimlendirme yapılmış ise de kullanılan bazı kavramlar ile yapılan betimlemelerden bir mekân tablosu ortaya çıkmaktadır.

Romanın uzamı, geniş topraklara yayılmış bir İmparatorluk; ülke, muhtemelen Güney Afrika: *Çöl, kızıl toz bulut kümeleri; sarı, sisli gökyüzüne karışan, rüzgârın*

aşındırdığı killi toprakların bulunduğu ova; bataklık ve sazlıklar, kumullar (s. 87-88).

Öykünün geçtiği yer ise, İmparatorluğun öteki ucunda bir sınır kasabası: *Yazları tozlu geçen, kayısı bol olan, öğle uykuları uzun, garnizonu tembel, kuşların her sene gölün göz kamaştırıcı dalgasız yüzeyinin üstünde gelip gittiği bir yer* (s. 185).

Zaman

Romanda, temel öykü ile olay parçacıklarının geçtiği tarih hakkında da somut bir bilgi bulunmuyor. Ancak gerek devlet biçiminin imparatorluk olması, gerekse savaş silahı olarak hâlen kılıç kullanılıyor olması gibi kurgusal bilgidен, olayların XVIII.-XIX. Yüzyıl arasındaki bir zaman kesitinde geçtiği söylenebilir. Ancak temel öykünün romandaki süresi bir yıldır.

Kişiler

Roman yargıç olan başkişi ile birkaç yardımcı karakterden oluşmaktadır. Romanın başkişisi bir yargıç olup, şahıs olarak isimlendirilmemiş; kendisine yönelik hitaplarda sıfat (yargıç) sözcüğü kullanılmıştır.

Romandaki diğer karakterler bakımından da kimisi için özel (şahıs) isim kulla-

1 COETZEE, J.M.: *Barbarları Beklerken*, İngilizce aslından çeviren. Dost Körpe, 3. Basım, İstanbul 2102.

nılırken kimisi için cinsiyet belirten cins isimler, sıfatlar (yaşlı adam, çocuk, kör, barbar kadın vb.) ve karakterini genel çizgileriyle betimleyen ifadeler kullanılmıştır; temel figürler şunlardır: Albay Joll (imparatorluğun başkentinden kasabaya gönderilen süvari alayının zulüm ve işkence yapan komutanı); Mendel (idari bürodan gelen yetkili, Albay Joll'ün yardımcısı).

Başkişi: Yargıç

Romanın başkişisi, aynı zamanda anlatıcı olan bir yargıç. Gençliğinden beri başkenti görmemiş, taşrada bir sulh hâkimi. Şahıs ismi kullanılmamış, roman boyunca kendisinden hep yargıç sıfatıyla söz edilmiş. Fiziksel özelliklerini iç monologlardan çıkarabiliyoruz: *Gri sakallı* (s.31); *şişko göbekli, sarkık göğüslü, hindi derisi boyunlu* (s.50), orta yaşlarını süren muhtemelen altmışlarında bir adam.

Yalnız yaşamaktadır: Boşanmış mıdır, yoksa hiç evlenmemiş midir? Buna ilişkin bilgiye rastlamıyoruz, ancak kasabada zaman zaman birlikte olduğu kadınlar vardır.

Bu sınır kasabasında ne iş yapar bu yargıç, nasıl yaşar, nasıl geçirir zamanını? Kendi ağzından dinleyelim:

“Ben bir taşra sulh hâkimiyim, İmparatorluk'un emrindeki sorumlu bir memurum, günlerimi bu uyusuk sınır bölgesinde emekliliğimi bekleyerek geçiriyorum. Kilise paralarını ve vergileri topluyor, komünal toprakları idare ediyor, garnizonun ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlıyor, buradaki tek subay çeşidi olan

genç subayları denetliyor, ticareti kontrol ediyor, haftada iki kez askeri mahkemeye başkanlık ediyorum. Geri kalan zamanımda güneşin güneşin doğup batışını izliyor, yiyip içiyor ve uyuyorum” (s. 19-20).

İncelikli ve duyarlı iç dünyaya sahip bir adamdır Yargıç:²

“Gökyüzünde binlerce yıldız tepeden bize bakıyor. Burada gerçekten de dünyanın çatısındanayız (s.12).

“Yanağımda ıssızlıkta hiçlikten hiçliğe giden kumun mırıldandığını hissediyorum (s. 30).

Melankoliktir:

“Bizi çevreleyen boşluk yalnızca boşluk, o kadar; barakaların, büyük ve harap apartmanların, tapınakların ve başkent ofislerinin üstündeki boşluktan daha kötü ya da geniş değil. Boşluk boşluktur, hayat hayattır, her yerde aynı bu. Ama başkalarının emeğiyle yaşayan, boş vakitlerimi dolduracak Uygurca kötü alışkanlıklardan yoksun olan ben melankolimi şımartıyor ve çölün anlamsızlığında özel tarihsel bir acılık bulmaya çalışıyorum. Boş, asılsız, yanlış (s. 31).

Barbarlar

Yargıç genç bir subayla konuşurken barbarlar olarak nitelendirilen insanların yaşamları hakkında bilgiler verir: Bu insanlar hayvancılık yapan, sürüleriyle meradan meraya gitmek isteyen göçebe insanlardan başkası değildir. Buna rağmen yirmi yıldır imparatorluk askerleri tarafından hor

2 Burada betimlenen iç dünyanın asıl sahibi kurgusal yargıç olmaktan yazarın kendisidir.

görülmüş, aşağılanmış, baskı görmüşlerdir. Bunların temel isteği, topraklarındaki yerleşim merkezlerinin artışının durdurulması ve kendi otantik yaşam tarzlarının sürmesidir (s. 75-77).

Ancak imparatorluk görevlileri ve yardımcıları, barbarlar hakkında sürekli negatif bir imge, adeta bir canavar imgesi (küçük kızlara tecavüz, baskınlar vb.) yaydıkları gibi, kuzeydeki ve batıdaki (göçebelere) barbarların birleşip İmparatorluk'a karşı savaş açacağı endişesini de sürekli bir söylem olarak gündemde tutarlar.

Tüm bu söylemler, kasabaya da dağlarda yaşayan göçebe halka yapılan zulüm ve işkencecinin baskı mekanizmasının gerekçesi olarak kullanılır.

Olaylar

Büyükbaş hayvan hırsızlığı suçlamasıyla iki kişinin tutuklanması

Kasabada mahkûmlar için özel yer, yani cezaevi niteliğinde bir yer yok (fazla suç işlenen bir yer değil, genellikle para cezası ya da zorunlu çalışma cezası verilir). Mahkûmlar tahıl ambarına eklenmiş bir depoda kalıyorlar, dar ve kötü kokuyor. Yargıç, yerde birbirine bağlı yatan ve pis kokuların kendilerinden geldiğini anladığı mahkûmları görünce, –bunlar sınır boyunca büyükbaş hayvan çalmakla suçlanmaktadır– muhafızları çağırarak derhal temizlenmelerini buyurur (s. 13).

Mahkûmlar, yaşlı bir adamla yeğeni olan, yaralı bir çocuk; suçlamayı kabul etmezler, anlattığına göre, yaşlı adam yaralı çocuğu doktora götürürken askerler tarafından yakalanmış.

Olayı üzerine başkentten Albay Joll gelmiştir; amacı olayı soruşturmak, bunun barbarlar tarafından yapılan bir baskın olup olmadığını saptamaktır, sorgulamayı kendisi yaparken Yargıcın bulunmasını istemez ve Yargıç bulanmaksızın gerçekleştirdiği sorgulamada sanıklara işkence uygular. Yargıç, halk arasında yapıldığı söylenen işkence çılgınlıklarını duymaz, ama “*kulağım insan acısına odaklı,*” der (s. 15).

Albay Joll’ü gördüğünde işkenceyi sorar, “*ya mahkûm doğruyu söylüyorsa, bu korkunç bir durum değil mi ?*” (s. 16).

Albay, sanıkların ses tonundan yalan söylediklerini anladığını ve gerçeği elde etmek için baskı, daha çok baskı uyguladığını söyler (s.16).

Yaşlı adam işkence sırasında ölür. Albay Joll sahte bir ölüm raporu düzenletir.

Yargıç, olup biteni anlamak için mahkûmların bulunduğu yere gider, yaşlı adamın cesedine bakar. İşkence sonucu öldüğünü anlamıştır. Çocuğa yönelir, yüzüne dokunmaya çalışır, bağlarını çözer ve mutlaka gerçeği söylemesi için ısrar eder, yemek yiyip yemediğini sorar, çocuk başını sallar; “*kalbime keder çöküyor*” der yargıç (s.19).

Albayın asıl planı, göçebelere hızlı bir baskın düzenleyip daha fazla tutsak almaktır (s. 24).

Albay, çocuğun sözde itirafına (koyun ve at çalma, kabilelerin birleşip imparatorluğa savaş açacağı) dayanarak yanına aldığı askerler, atlar, yük arabaları, yiyecek vs. ile baskına çıkar, bu –sözde– itirafın gerçek olmadığını söyleyen ve onu baskından

vazgeçirmeye çalışan yargıcın itirazlarını dinlemez.

Albay Joll'ün baskın sonrası bir grup tutsak göndermesi

Albay dört gün sonra bir grup tutsağı gönderir; bunlar, aslında, nehir boylarında balıkçılık yapan ailelerden başkası değildir; isyanla, savaş hazırlığı gibi eylemlerle ilgileri yoktur. Yargıç, bunların suçla, isyanla ilgilerinin bulunmadığını anlar, öfkelenir; bir-iki gün sonra tutsak kadınlardan birinin çocuğunun ölümü üzerine, başına bu dertleri açtığı için Albay Joll'e küfreder; aynı zamanda utanç duyar (s. 36).

Daha sonra Albay başka tutsak grupları ve süvari alayı ile garnizona döner.

Yargıç, bir şey yapamamanın sıkıntısını duyar, kendini yaşlı ve yorgun hisseder, uyumak ister.

“Bu günlerde ne zaman fırsat bulursam uyuyorum ve gönülsüzcü uyaniyorum” (s. 37).

“Hayatımın tadı tuzu kalmadı” (s. 38).

“Olanları düşündükçe kendimden tiksindiğimi inkâr edemiyorum” (s. 40).

Yargıç, *acı imparatorluğundan* kaçıyor bazen, ara sıra birlikte olduğu genç bir kadına gidiyor, onunla kalıyor.

Yargıç'ın genç, siyah gözlü -kör- kadınlı ilişkisi

Bu, alnında perçemli kesilmiş siyah saçlar bulunan, geniş ağızlı ve yargıcın *“içimi ve ardımı gören siyah gözler”* sözleriyle betimlediği siyah gözlü bir kadındır; tutsak alındığı sırada maruz kaldığı muameleden (işkence ve dayaktan) dolayı görme yeteneğini büyük ölçüde yitirmiş,

ayak bileğinde kırıklık oluşmuştur (s. 44). Yalnızdır kadın, çalışıp para kazanmaya, kalacak bir yere ihtiyacı vardır. Yargıç genç kadını alır, yarasını temizler; onu dilenmekten kurtararak kışla mutfağında çalışmasını sağlar.

Yalnız yaşamakta olan Yargıç, bu kadına özel bir ilgi gösterir; o kadar ki hasar görmüş ayaklarını sabırla, hattâ erotik bir hazla yıkar; ancak temel isteği onunla cinsel ilişkiye girmek değildir – zira ondan daha güzel bir genç kadınla zaten bu tür bir ilişkisi vardır. Daha çok duygusal, romanesk bir bağ kurmaya çalışır onunla; konuşur, fikirlerini anlatır, sorular sorar. Ancak kadın, yargıcın bu romantik tavırına, spekülâtif konuşma tarzına karşılık vermez; yargıcın tam tersine, kısa, kesik somut olgulara odaklanan cümlelerle konuşur, pragmatik bir tutumu vardır.

Yargıç, daha sonra bir kafile ile birlikte bu kadını alıp, haftalarca süren çetin bir yolculuktan sonra barbarların bulunduğu dağlık bölgeye ulaşır ve kadını ait olduğu insanlara (ailesine) teslim eder (s. 89-110). Yargıcın bu eylem ve tasarrufu daha sonra bir suçlama konusu yapılacaktır.

Yargıç'ın tutuklanması

Yargıç genç kadını barbarlara teslim edip kaldığı kasabaya, bürosuna döndüğünde, başkentten gelen genç bir subayla karşılaşır, aralarında geçen kısa bir konuşmadan sonra subay, Yargıç'ı düşmanla işbirliği yapmakla suçlar: *“Düşmanla işbirliği yaparak vatana ihanet ettiniz”* der (s. 111).

Yargıç tutuklanır; ancak tutuklansa da İmparatorluk muhafızlarıyla olan ittifakının bittiğine sevinir; artık özgür bir adam

olduğuna inanır. Ne var ki merkezi otoriteye karşı çıkışına bir *ilke aramaz*; tutuklanarak elde ettiği bu içsel özgürlüğü, ideaya ulaşmak için yapılan bir kahramanlık mücadelesi olarak değil, özgül gerçekliğinden, bireysel tarihinden yola çıkarak yorumlar. Özgürlüğünün anlamı varoluşsaldır: “*Karşı çıkışında kahramanca bir şey yok, bunu bir an bile unutmamalıyım* (s. 112).

Yargıç!a yönelik suçlamalar şöyledir: Yetersiz idarecilik, bir sokak kadınıyla ilişki kurmak; oluşturulan bir kafile ile barbar kadını uzun yolculuklardan sonra yakınlarına teslim etmek ve savaş konusunda barbarları uyarmak.

Yargıç tutuklu iken, Albay Joll komutasındaki süvari alayı *barbar avından* döner. Yanlarından on iki tutsak barbar vardır. Delinmiş ellerinden ve yanaklarından sade metal ilmik geçen tutsaklar, ağızlarından geçen tel halkalarla birbirine bağlanmış durumdadırlar; çırılçıplaktırlar. Albay Joll, her bir tutsağın sırtına bir avuç kömürle bir sözcük yazıyor: Düşman. Sonra askerler yeşil kamış değneklerle tutsakları dövme-ye başlıyorlar (s. 145-146).

Yorulan askerler, sopalarla dövme işi-ni-tutsakları aşağılamak amacıyla kız çocuklarına, diğer izleyenlere veriyor. Yargıç bu duruma öfkeleniyor, Albay Joll’e parmağını uzatarak, bu insanların ahlâkını bozduğunu söylüyor, ancak Albay’dan yanıt alamıyor; arkasından aldığı bir darbe ile Yargıç yere yıkılıyor, eli kırılıyor, ayağa kalkarak kendisine darbe indiren adama direnmeye çalışıyor, direndikçe darbeler almaya devam ediyor buna rağmen Yargıç, elinde çekiç tutmakta olan Albay’a dönerek, “*Bir hayvana bile çekiçle vuramazsın, bir hayvana*” diye bağırıyor (s.148).

O anda yüzünün tam ortasına aldığı bir darbeyle sendeliyor Yargıç, görme yeteneğinin yittiğini hissediyor, insanların böcekleri, kırıkkanatlıları, solucanları, hamamböceklerini, karıncaları ayaklarının altında ezilişini düşünüyor, onların da yaratılışın farklı şekillerdeki mucizeleri diyor kendi kendine, “*Öyle büyük bir şükran duyusuna kapılıyorum ki, acıyı hissetmez oluyorum.*” (s. 149). İki kolunda birer adamla kalabalığın arasından aceleyle hücreesine götürülürken, gülümsüyor Yargıç.

Daha sonra Albay Joll’ün karşısına getirildiğinde, kendileriyle düşmana (barbarlara) karşı işbirliğinden kaçındığı suçlamasına şöyle yanıt verir Yargıç:

“*Düşman sizsiniz... Siz iğrenç bir işkencecisiniz! Asılmayı hak ediyorsunuz.*” (s. 158).

Bu konuşmadan sonra, “*Çektiğim acıda yüceltici bir şey yok,*” diye düşünüyor Yargıç. Ona göre, işkencecileri acının derecesiyle değil, acı karşısında adalet fikrini unutan birine, acıyı hisseden bir beden içinde yaşamanın nasıl bir şey olduğunu göstermeyle ilgileniyorlardı.

Kaldığı hücrenin açıldığı avluda da Yargıç’a özellikle aşağılayıcı tarzlarda (çıplak bir ayı gibi, başkalarına izlettirilerek) işkence yapılmaya devam olunur (s.160-161).

İşkencelere son verildikten sonra bir gün Yargıç, işkence yapan komutanlardan Mendel’e işkence yaptıktan sonra nasıl yemek yiyebildiğini sorar:

“*Cellatlar ve benzerleri hakkında bu soruyu hep sormuşumdur. Bekle! Beni bir dakika daha dinle, samimiyim, bunu sor-*

mak benim için hiç kolay değil, çünkü senden ödüm kopuyor, bunu söylememe bile gerek yok, eminim farkındasın. Daha sonra kolayca yemek yiyebiliyor musun? Herhalde insan daha sonra ellerini yıkamak ister. Ama sıradan bir el yıkama yeterli olmaz, insanın rahiplerin yardımını alması, bir arınma ayini yaptırması gerekir değil mi? Ruhunu da bir şekilde arındırması gerekir; ben böyle hayal ediyorum. Yoksa insan nasıl gündelik yaşamına geri dönebilir, mesele masaya nasıl oturup ailesiyle ya da arkadaşlarıyla yemek yiyebilir ki?" (s. 173).

Bu sözlere cevap vermeyip sırtını dönen Mendel'in koluna yapışır Yargıç ve konuşmasına devam eder:

"Hayır, dinle! Beni yanlış anlama, seni suçlamıyorum, bunun ötesine geçtim çoktan. Benim de hayatımı kanunlara adanmış olduğumu anımsa, süreçlerini biliyorum, adaletin işleyişinin çoğu zaman çapraşık olduğunu biliyorum. İçinde yaşadığım kesimi anlamaya çalışıyorum. Ama yapamıyorum! Bu kafamı kurcalıyor! Onun yerinde olsam, diyorum kendi kendime, ellerim öyle kirlili gelirdi ki boğulacak gibi olurdum..." (s. 173).

Komutan kendisini kurtarıp, Yargıç'ı sendeletecek bir sertlikle göğsüne vururken, "Seni orospu çocuğu!", diye bağırır: "Seni yaşlı kaçık! Defol! Git de bir yerlerde geber!" (s. 173).

Adalet Refleksiyonu

Tanık olduğu ve bizzat maruz kaldığı bu işkence ve haksızlıklar Yargıç'ı adalet kavramı üzerine yeniden ve derinden düşünmeye sevk eder, garnizonda söz sahibi olduğu yıllarda yargıladığı ve tavuk çal-

mak suçundan mahkûm ettiği bir köylüyü anımsar. Cezasını garnizonda hizmet etmek şeklinde çekerken buradan kaçıp yeniden yakalanan mahkûm köylü, elleri arkadan bağlı vaziyette, annesi ile kız kardeşini tekrar görmek istediğini söyler, ancak Yargıç "Canımızın istediğini yapamayız," diye azarlar onu. O zamana kadar adalet hakkındaki düşüncesi şuydu: Kadın, erkek, çocuk, herkes, hattâ değirmeni döndüren atlar bile her an neyin adil olduğunu bilirdi. Bütün yaratıklar dünyaya adaletin anısını getirerek geliyorlardı. Bu düşüncelerin etkisiyle zavallı mahkûmun isteğini reddederken şunu söylemişti. "Ama biz kanunlarla idare edilen bir dünyada yaşıyoruz...**İkinci iyunun dünyasında. Bu konuda yapabileceğimiz bir şey yok. Hepimiz düşmüş varlıklarız. Tek yapabileceğimiz hep birlikte kanunlara uymak, adaletin anısının kaybolmasına izin vermeden.**" (s. 189-190).

Bu anısını utançla anımsar yargıç. Köylüyü cezalandırdığı akşam yemek yiyemez ve yatma vakti geldiğinde şöyle düşüncü: "Bazı insanlar haksız yere acı çektiğinde, acılarına tanık olanların kaderi bunun **utancını hissetmektir.**" (s. 190).

Ne var ki bu düşüncelerdeki *sahte avuntu* Yargıç'ı hiç rahatlatmamıştır. Görevinden istifa edip bostan alma gibi yarıciddi fikirler de eylem şansı bulmaz, zira bu durumda da bir şey değişmeyecektir: Görevinin utancını başka biri taşımak zorunda kalacaktır.

Yine Albay Joll garnizondan atlı araba ile ayrılırken ona ders vermek ister Yargıç: "İçimizdeki potansiyel suçu kendimize karşı işlemeliyiz, başkalarına karşı değil." Bu

sözcükleri yineler ve parmağıyla bir kendine bir ona işaret ederek mesajını iletmek ister, ancak bu mesajın Albay'ca anlaşılıp anlaşılmadığı belli değildir, zira Albay beraberindeki süvari alayı ile garnizonu ve kasabayı terk etmek üzeredir.

Askerlerin çekilişi

Yaklaşık bir yıl süren baskı ve zulüm dolu yönetimden sonra Albay Joll komutasındaki süvari alayı kasabayı terk ederek başkente döner. Kış kapıdadır. Kasaba halkı yorgun, ekonomik kaynakları tükenmek üzere olan bir vaziyettedir. Tüm bunlara ek olarak bir de geleceğe yönelik kaygı yayılmıştır kasabaya: İmparatorluk askerleri, küçük bir kıza tecavüz başta olmak üzere birçok suçun barbarlarca işlendiği söylenmesini yaymıştır ortalığa.

Garnizonda birkaç kişi kalmış, Yargıç eski görevinin başına geçmiştir. Tüm bu olup bitenleri günlüğüne ne şekilde kaydedeceği sorunu üzerine kafa yorar: Barbarlara ilişkin olarak anlatılanların, negatif imgenin ne kadarı gerçektir? Yargıç kasabada tarihçe yazma konusunda en uygun kişinin kendisi olduğunu düşünür: “*Nalbantın öfkeli ve kederli haykırıları benim yazdıklarımın iyidir.*” (s. 209).

Yargıç, eski yaşamının yavaşlığına bırakır kendini. Doğayı dinler: Güneşin bakır rengine dönüşünü, bütün kayıkların gölden ayrılışını, kuşların susuşunu, rüzgârın sesini, kasabının sessizliğini (s. 209).

Eskiden tanıdığı dul bir kadınla birlikte olur, onunla birlikteyken ailesine teslim

ettiği barbar kadını düşünür: Orada iken *orada* değildir. Bu kendini tam verememiş, zaman zaman başka yerlerde oluş dul kadının gözünden kaçmaz, bunu Yargıç'a söyler ancak o, konu hakkında konuşmak istemez.

Nihayet yılın ilk karı yağar. Yargıç, kardan adam yapan çocukların yanından geçer, yaptıkları kardan adamı seyrederek, yapılan kötü değildir, ancak düşündüğü sahne bu değildir, bu sahneden de, son zamanlarda olduğu gibi, kendini bir aptal gibi, yolunu çok önceden kaybetmiş ama çıkmaz bir yolda ilerlemekte ısrar eden bir adam gibi hissederek ayrılır (s. 211).

Değerlendirme

Totalitarizmin klâsik bahanesi: Güvenlik

Negatif imgelerle betimlenen *barbarların* her an isyana, İmparatorluk güçlerine saldırmak için savaşa hazırlık yaptıkları şeklinde halk arasında yaygınlaşan söylenti, siyasi iktidarın ürettiği bir söylemin ürünü olup, baskının gerekçesi olarak kullanılmaktadır. Bu baskı nesnesi, neredeyse roman boyunca, sınırdaki taşra kasabasının kaygı dolu atmosferini inşa etmekte kullanılan bir leitmotiv niteliğindedir. Aslında bu kurgusal atmosfer, varlığını edebiyat düşüncesine değil, gerçeklik dünyasına borçludur: Zira bir düşman imgesi yaratıp tehdit odakları belirlemek, bütün totaliter rejimlerin ayakta kalabilmek için kullandıkları bir siyasal yöntemdir: Tehdit varsa, güvenlik önlemi de alınmalıdır.³ Nedir bu önlemler? Temel hak ve özgürlüklerin kı-

3 **BECERMEN, Metin:** Küreselleşen Hukuksuzluk: Tehdit ve Güvenlik (Kavramları) Bağlamında Hukukun Askıya Alınması (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi,19.Kitap, İstanbul 2010, s.159.

sıtlanması, hukukun askıya alınması, dolayısıyla düşmana karşı savaş kılıfı altında her türlü baskı ve zulmün uygulanması. Şiddeti meşrulaştırmak için kullanılan bir söylem tarzı.

Totaliter paranoya

Totaliter rejimlerin korku, kaygı duyguları dışında ürettiği diğer bir psikolojik ruh hâli, paranoyadır. Buna göre rejimin isteklerine koşulsuz boyun eğmeyen herkes, bu bir yargıç dahi olsa, vatan hainidir. Dolayısıyla hakettiği şekilde cezalandırılması, hem rejimin gücünü göstermesi hem de toplumun diğer üyelerine ibret olması bakımından elzemdir.

Nitekim romanda Yargıç'ın, İmparatorluk yetkililerinin barbarlar hakkındaki söylemlerinin doğruluğuna itiraz etmesi, barbarlara insanca davranması ve nihayet, yerli insanlara karşı yapılacak operasyonlar ve uygulanacak işkenceler hususunda Albay Joll ve ekibiyle işbirliğine yanaşmaması böyle bir sonuç doğurmuştur: Elinden bütün yetkileri alınan Yargıç vatan haini sayılarak tutuklanmış, hakarete, aşağılayıcı muamelelere, hattâ işkencelere maruz kalmıştır.

Yargıç'ın direnme ethosu

Yargıç İmparatorluk güçlerinin söylemlerine inanmaz; barbarların saldıracaklarına ilişkin söylemin, bir baskı ve zulüm aracı olduğunun bilincindedir. Bu haksızlığa karşı takınabileceği iki tavır üzerinde düşünür. Birincisi *konformist* tavidir, buna göre yapması gereken, haksızlıkları görmezlikten gelmek, otoritenin isteklerine

itiraz etmemek, eskiden olduğu gibi rahat, sorunsuz yaşamına devam etmek.

Diğer bir tavır da, yargıcın daha sonra eyleme döneceği gibi, karşı gelmek, *haksızlığa direnmektir*. Howard Caygill'in belirttiği gibi direniş, kaynağını insan doğasında bulan bir hareket tarzı olup, rasyonelliğe dayanmaz.⁴ Yargıç da Albay Joll'ün haksızlıklarına, zulmüne direnirken, davranışı herhangi bir rasyonel düşünce üzerinde inşa etme çabasına girişmez, kâr-zarar hesabı yapmayı aklından geçirmez.

Adaleti gerçekleştirmekle yükümlü bir hukuk adamı olarak Yargıç, gözünün önünde barbar denen insanlara yapılan haksızlıklara, zulümlere göz yummayı kendine, vicdani ve etik değerlerine yediremez. Bunun için görevinden alınmayı, tutuklanmayı, aşağılanma ve işkence görmeyi göze alır.

Direnışı, soyut bir entelektüel düşünceyi (ideayı) hayata geçirmek ya da kahraman olmak amacına dayanmaz. Başka bir anlatımla Yargıç bu onurlu duruşunu ortaya koyarken herhangi bir öğretinin (dinsel, ideolojik, siyasal) ilkelerinden hareket etmez. Direnişi, yargıç olmaktan önce, insan olmanın, etik bir varlık olmanın, vicdan sahibi bir varlık olmanın hissiyatına, ethosuna dayanır.

Yargıç'ın hukuk felsefesi

Yargıcın etik tavrı, sadece Albay Joll'ün haksızlıkları ve zulmüne karşı koymakla sınırlı bir tavır değildir. Kendisini kamusal rolüyle sınırlamaz, bu rolün onu konformist bir yapı içerisinde *şeyleştirme-*

4 CAYGILL, Howard: Direnemezsen Öğrenemezsin, Söyleşi: Tuncay Gürhan (Psikeart, Özgürlük Özel Sayısı, Mart-Nisan 2014, Sayı:32, s.50-55), s.52-53.

sine de direnir. Bu direncin edimselleşmesi ise kendisini, hukuk uygulamasına felsefi bir bakışla yönelme, başka bir deyişle, yargıç olarak sergilediği davranışlar ve vermiş olduğu kararlar üzerine nesnel bir düşünme çabası, felsefi bir sorgulama tarzı geliştirme eğilimi şeklinde gelişir.

Bu tavrın kaynağı ise, görevi, mesleki egosunu tatminle sınırlamayan geniş bir bilinç, yaptıklarına her an şüpheyle bakmasını bilen vicdan sahibi bir varlıktır, kısacası bir *yargıç ethos*udur.

Bu kişilik özellikleri bağlamında Yargıç, yasa ve adalet arasındaki mesafeyi düşünür, geçmiş yıllarda tavuk çalma suçundan mahkûm ettiği köylünün anne ve kız kardeşlerini görme dileğini yasaya dayanarak reddedişini anımsar: O zaman bu tavrını her ne kadar yasaya dayandırmış ise de bu düşünce onu teselli etmez, zira mahkûmu ailesiyle görüşmesini engellemekle ne toplum daha iyi hâle gelmiştir ne de adalet gerçekleşmiştir, bu tavrının gözlemlenebilir tek sonucu, mahkûmun acı çekmesidir. Yargıç, mahkûma bu acıyı –gereksiz yere– yaşattığı için utanç duyar.

Bu olaydan, hukuk felsefesi açısından çıkarılabilecek sonuç, salt yasayı uygulamakla adaletin gerçekleşmeyeceğidir.

Yine yargıç, garnizondan atlı araba ile ayrılmakta olan Albay Joll'e yönelik olarak, “*İçimizdeki potansiyel suçu kendimize karşı işlemeliyiz, başkalarına karşı değil*” şeklinde tepkisini dile getirirken, kendi çıkmazlarımızdan, korkularımızdan, yeter-

sizliklerimizden başkalarına karşı baskı ve zulüm yaparak kurtulamayacağımızı anlatmak ister. Bu da bireyin *içe bakışla* kendisiyle arasına mesafe koymasını, kendini nesnelleştirmeyi, kendini kabullenmeyi bilmesi, kısacası kendisiyle dürüst bir ilişki kurmasını bilmesi anlamına gelir ki, bu yönelim tarzı *kendi kendine etikin* gerçekleşme koşuludur.⁵

Gerçeklik Dünyasında Yargıcın Baskı Karşısındaki Durumu

Yukarıda belirttiğimiz gibi, romana hâkim olan baskı atmosferi, salt kurmaca metinlerde değil gerçeklik dünyasında da rastlanan bir durumdur. Özellikle totaliter rejimlerde, henüz demokratik yönetimlere geçememiş üçüncü dünya ülkelerinde, anayasalarında devletin niteliği olarak demokratik hukuk devleti olarak yazılmakla birlikte bunun gerçek yaşama geçirilemediği ülkelerde, hattâ demokrasi ile yönetilen ülkelerde bile terörü önlemek ya da sona erdirmek gerekçesiyle hukukun askıya alındığı dönemlerde, iktidarın uyguladığı haksız, adaletsiz politik kararlara ve bu kararlar doğrultusunda üretip uyguladığı yasalara ve hükümet tasarruflarına karşı muhalefet eden kişilere karşı amansız baskı ve ceza yaptırımları uygulandığı bilinen bir gerçektir.

Birey ve yurttaş açısından

Bu tür bir rejime karşı kullanılacak temel hak, *baskıya karşı direnme hakkıdır*.⁶ Nitekim bu hak, *1789 İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin* 2'nci maddesinde

5 MORİN, Edgar:Aşk, Şiir, Bilgelik, Türkçesi: Haldun Bayrı, İstanbul 2001,s.95-99

6 Bkz ANBARLI, Şeniz: Baskıya Karşı Direnme Hakkı ve Sivil İtaatsizlik (Türkiye Örneği), Doktora Tezi, İzmir 2006,s. 49 vd..

şöyle belirtilmiştir: Her siyasal toplumun amacı, insanın doğal ve zamanaşımı ile kaybedilmeyen haklarını korumaktır. Bu haklar; *özgürlük, mülkiyet, güvenlik ve baskıya karşı direnmedir*.

1793 *İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi*'nin 34'üncü maddesinde de toplumun tek bir üyesine zulüm yapıldığı zaman, bütün topluma zulüm yapılmış; topluma zulüm yapıldığı zaman da, onun her üyesine yapılmış sayılacağı ifade edilmiştir. Yine aynı *Bildirge*'nin 35'inci maddesinde hükümetin, halkın haklarını çiğnediği zaman *isyan etmek*, halk için ve halkın her kesimi için hakların en kutsalı ve ödevlerin en gereklisi şeklinde tanımlanmıştır.⁷

Yargıç açısından

Çağdaş devletin temel özelliği siyasal, idari ve hukuki işlem ve edimlerini salt otoriteye ve devlet şiddetine dayanarak icra edemeyeceğidir. Bunları rasyonalize etmesi ve hukuksallaştırması gerekir. Yine hukuksal bir zemine oturtmaksızın muhaleflere karşı saf şiddet aygıtını işletmek de çağdaş devletin özelliklerinden değildir.

İşte bu noktada devlet yönetimini elinde tutan siyasal iktidarın baskısıyla karşı karşıya gelen bir kamusal aktör de *yargıç*tır. Otorite-özgürlük (devlet-birey) çatışmasının söz konusu olduğu somut bir dava bağlamında siyasal iktidarın yargıçtan istediği şey, otoritenin siyasal görüş, karar ve normları doğrultusunda karar vermesidir.

Böyle bir durumda, hukuka ve adalete göre değil de, siyasal iradeye göre karar veren yargıcın bu tasarrufu hukuki değil, siyasal nitelik kazanır, ortaya çıkan tablo, *yargıcının siyasallaşmasıdır*. Siyasal yargıdan bahsedebilmek için mahkemelerin açıkça siyasal otoritenin emri doğrultusunda davranmaları şart değildir. Şayet bir mahkeme kararını verirken hukuku ve adaleti değil, egemen ya da resmi ideolojiyi veya '*devlet aklı*'nı referans alıyorsa ortada hukuksal yargı değil, siyasal yargı var demektir.⁸

Siyasal baskı veya adaletsiz bir yasayı uygulamakla karşı karşıya olan yargıç, trajik ama aynı zamanda etik sonuçları olan bir seçim yapmak zorundadır.⁹

7 ANBARLI, a.g.e.,s.52. Direnme hakkı ile ilgili olarak diğer bazı hukuk metinleri şöyledir:

Federal Almanya Cumhuriyeti Hessen Eyaleti Anayasası 146. ve 147. maddeleri: Anayasaya aykırı olarak icra edilen kamu gücüne karşı direnme, herkesin hakkı ve görevidir.

Federal Almanya Cumhuriyeti Bremen Eyaleti Anayasası 19. maddesi: Anayasada yer alan insan haklarına kamu gücü tarafından anayasaya aykırı biçimde dokunulduğunda direnme, herkesin hakkı ve görevidir.

Federal Almanya Cumhuriyeti Berlin Eyaleti Anayasası 23. maddesi: Anayasada yer alan temel haklar açık biçimde ihlal edildiğinde herkesin direnmeye hakkı vardır.

8 MIZRAK, Dilan/TEMİZ, Özgür: Hukuk ve Politika (Ankara Barosu Dergisi, 2009, Yıl:67, Sayı:2,s.77-97), s.85.

9 Yargıda Siyalaşma olgusunun yaşandığı bir düzende, yani yargıçların siyasal görüşlerine göre seçilip atıldığı bir sistemde böyle bir tercih durumu söz konusu değildir; zira bu tür sistemlerde hukuka bağlılık, dürüstlük ve bilgililik gibi erdemler önemini yitirmekte, yargıçlar devlet aklı ile karar vermektedirler (DEMİRDAL, Mustafa Balkan: Hukuki Belirsizlik İddialarıyla İlgili Hakimlerin Konumu, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009, s.81). Bazı siyasal sistemlerde yargıçlar tarafsız davranmazlar, örneğin geleneksel komünist rejimlerde 'sosyalist yasallık' ilkesi, yargıçlar yasayı komünist partinin ideolojik yetkisine tâbi olan Marksizm-Leninizm'e uygun şekilde yorumlamak durumundadırlar.Canlı örneği 1930'larda SSCB'deki gösteri duruşmaları. Diğer bir örnek Nazi Almanyası'nda Mahkemelerin ideolojik ve siyasal baskının aracı olarak hareket etmeleri, (Türkiye için Yassıada davaları, 12 Mart yargılamaları,M.A.T.), bkz. HEYWOOD, Andrew: Siyaset, Editör: Buğra Kalkan, Çev. Bekir Berat Özipek, Ankara 2007, s.435 vd.

Hayrettin Ökçesiz'e¹⁰ göre yargıç, adaletsiz olarak gördüğü, vicdanı kanaatine uymayan yasa hükmünü, hukuk yaratma ya da yorum yöntemiyle aşamıyorsa önünde iki yol vardır: Kant'ın deyimiyle aklın kamusal kullanımı bağlamında yasanın adaletsizliğini kamuoyu önünde makale vb. ile belirtmek, ancak yasayı (siyasal baskı, geçim derdi vb. nedenlerle) uygulamak.

Diğer seçenek ise, yargıcın kişi olarak tinsel bütünlüğünü korumak ve vicdanının sesine uymak için görevini bırakmasıdır.

Nazi dönemi sonrasında Alman hukuk felsefesi Radbruch tarafından geliştirilen ve kendi adıyla –*Radbruch formülü* olarak– anılan görüşe göre, aşırı adaletsiz kural, insan haklarını apaçık ve ağır şekilde ihlal eden kuraldır. Dolayısıyla hâkim böyle bir kuralı uygulamamalıdır.¹¹ Filozofa göre, adil olmayan kural, adaletin gereklerine uygun olmayan veya karşılamayan kuraldır. Yasalar bilinçli olarak adaletle yönelik iradeyi reddederse, örneğin insan haklarını insanlara tanıırken keyfi davranır ve tanımaktan kaçınırsa, bu yasaların yürürlüğü olmaz, halkın onlara asla uyma borcu yoktur; hukukçular da onlara hukukilik karakterini tanımama cesaretini bulmalıdırlar.¹²

Dworkin'e göre yasa aşırı adaletsizliğe yol açıyor ise yargıç ilkelere ve ahlaka göre karar vermelidir. Yine *Solum* da hukuk kurallarının öngördüğü sonucun adil olmaması hâlinde, yargıcın kurallardan uzaklaşarak, hakkaniyet ve adaleti temel alarak karar vermesi gerektiğini ileri sürer.¹³ *İsmail Demirdöven* konuyu siyasi baskı özelinde değil de genel olarak incelediği bir makalesinde¹⁴, yerinde bir ayrım, yargıcın yargılama ve karar verme edimini iki kimlik altında değerlendirir: Buna göre meslek olarak hukukçu ile hukukçuluğu taşıyan kişi arasında ayrım yapmak gerekir. Kişi olarak hukukçu, yaşamda olup bitenlere kulaklarını tıkayıp, sadece elindeki mevzuat çerçevesinde hareket ettiğinde özgürlüğünü, dolayısıyla etik hareket alanını ortadan kaldırmış olur. Ne var ki bunun tersi tutum da etik sakıncalara sebep olabilir. Başka bir anlatımla yargıç kendi öznel yorumlarını, kendi inançlarını, kendi ahlâk anlayışını uygulamalarda ön planda tutarak hareket ettiğinde, hukukun rasyonel temeline, öngörülebilirliğine aykırı hareket etmiş olur. Şu hâlde hukuku gerçekleştirme görevinde yargıç üçüncü yolu bulmak durumundadır. Bunun ise ne olduğu önceden söylenemez, üçüncü yolu yargıcın kendisi bulacaktır, tabii ahlâk değil, etik sayesinde.¹⁵

10 ÖKÇESİZ, Hayrettin: Hukuk Devleti ve Yargıcı (Hukuk Devleti, Haz. H.Ökçesiz, İstanbul 1998,s.242-261),s.260.

11 UYGUR, Gülriş: Adil Olmayan Kural Karşısında Yargıç: Radbruch Formülü (Prof.Dr.Gürgân Çelebicin'a Armağan, Ankara 2011, s.101-114), s. 101

12 RADBRUCH, Gustav: Hukukta Bilgelik Dolu Sözler, Çev.Vecdi Aral, Kocaeli Üniv. yayını, Kocaeli,2002,s.32..

13 DEMİRDAL, Mustafa Balkan: Hukuki Belirsizlik İddialarıyla İlgili Hakimlerin Konumu, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009,s.88-89.

14 DEMİRDÖVEN, İsmail H.: Meslek Olarak Hukuk ve Etik (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi 16. Kitap, İstanbul 2007,s.303-308).

15 DEMİRDÖVEN, a.g.m.,s.307.

Konuya realist açıdan yaklaşan düşünürler de vardır. Meselâ *Max Stirner*'e¹⁶ göre yargıçlar yasalar doğrultusunda değil de, yönetimin zihniyeti doğrultusunda hüküm verdiklerinde kendi çıkarlarına daha iyi hizmet etmiş olurlar. Yazar bu durumun nasıl düzeltilebileceği üzerinde düşünürken şu soruyu sorar: Sözcğelimi, yargıçlara, satın alınabilir kişiler olduklarını açıklayıp ayıplarını yüzlerine vurduktan sonra onların kendileriyle hesaplaşarak bundan böyle adaleti kendi öz çıkarlarından üstün tutacaklarına güvenebilir miyiz? Yazar bu soruya *hayır* yanıtını verir, ona göre halkın böyle bir güven duygusunu beslediğini düşünmek gerçekçi değildir, zira insanın öz çıkarını gözetme güdüsünün diğer motivasyonlardan daha güçlü olduğu herkesçe bilinen bir şeydir.

Ne var ki yargıcın öz çıkarını adalet değerine üstün tutması ile de bir yere varılamayacağı açıktır. Stirner son tahlilde, yargıçların hukukun satılabilirliği sayesinde kendi menfaatlerinin desteklendiğini düşünmekten vazgeçerek, meselenin özüne uygun bir karar vermeleri gerektiğini ileri sürer. Böylece kendi çıkarlarını gölgede bırakmayacak, hattâ daha ziyade

'iyi bir kazançla' vatandaşların saygısını rahatça birleştirecek şekilde karar vermek mümkün olabilecektir. Ancak böyle bir karar için ön koşul, yargıçların hükümetten *bağımsız* olmalarıdır.

1948 tarihli Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi Başlangıç Kısmı'nda, insanın zulüm ve baskıya karşı son çare olarak ayaklanmaya zorunlu kalması için, insan haklarının, hukukun üstünlüğü yoluyla korunmasının zorunluluk olduğu belirtilmektedir.

A. Hamilton'a göre, bağımsız yargı olmaksızın, bireysel hak ve özgürlüklerinin korunması için yapılan tüm girişimler sonuçsuz kalırdı.¹⁷

Gerek *Tocqueville* gerekse *Habermas*, hukukun ve özellikle mahkemelerin, demokrasinin hayata geçirilmesinde en etkili araçlar olduğunu ileri sürmüşlerdir.¹⁸

Her ne kadar Eleştirel Hukuk Kuramcılarınca Hukuk Devleti ilkesi liberal burjuva devleti anlayışının ürettiği bir varsayım olarak eleştirilmiş ise de¹⁹, bu ilke, hâlen keyfî ve ceberut devlet olgusu karşısında en etkili panzehir olma özelliğini sürdür-

15 DEMİRDÖVEN, a.g.m.,s.307.

16 STİRNER, Max: *Biricik ve Mülkiyeti*, Çev. Selma Türkis Noyan, İstanbul 2013,s.212.

17 HAJIYEV, Khanlar: *Demokrasinin Pekışmesinde Yargının Rolü*, çev. A. Ersoy Kntacı (Demokrasi ve Yargı Türkiye Barolar Birliğı yay., Sempozyum metinleri, Ank. 2005, s.226-233), s.230 vd.

18 TOCQUEVILLE, Alexis de: *Amerika'da Demokrasi*, Çev.İhsan Sezal/Fatoş Dilber, Ankara 1994, s.109; SARIBAY, Ali Yaşar: *Hukuk ve Politika: Luhmann Sosyolojisi Bağlamında Bir Tartışma* (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi, İstanbul 2005, s.14vd.), s.16.

19 Karl Klare'ye göre karar verme sürecinin, ilke olarak karar vericinin etik ve politik değer yargılarından bağımsız işlediğine dair ana varsayım iki açıdan temelsizdir. Birincisi, yargıç, avukat ve uygulayıcıların angaje olduğu hukuksal çalışma ya da yorumlayıcı pratikler, uygun hukuksal materyallerin neler olduğuna ilişkin hukukçu mantığını genel olarak şekillendirir. İkincisi, yargıç gibi hüküm sürecine katılanlar sürekli olarak kendi entelektüel enerji ve kaynaklarını nasıl kullanacaklarına ilişkin bilinçli veya bilinçsiz tercihlerde bulunurlar. Bu tercihler hukukun dışında bulunan değerler, algılamalar ve kurumlara dayanır. Liberal teorinin notrlük ve nesnellik savları temelsizdir. David Kairys de hukukun politik mülâhazalardan soyutlanamayacağı görüşündedir, AKTAŞ, Sururi: *Eleştirel Hukuk Çalışmaları*, İstanbul 2006, s.175-176.

mektedir.²⁰ Öte yandan, hukuk devletinin temel özelliğinin, meşruiyet kaynağının devlet değil, doğal hukuk olduğu ileri sürülmüştür, dolayısıyla önemli olan hukukun kimin tarafından yapılacağı değil, hangi referanstan ilham alacağıdır.²¹

Bize göre, adaletsiz bir yasa ya da siyasi otoritenin baskısı karşısında bulunan yargıcın tavrının ne olması gerektiği konusunda fikir geliştirirken şu hususları vurgulamakta yarar vardır:

- Devlet yönetiminde politika, kaçınılmaz olarak hukuktan önce gelir, fakat bu, hukukun politik yönelimli olduğu anlamına gelmez.²² Siyasal işlemler her yargıç kararının konusu olabilirler, ancak yargıyı politikadan ayıran kararın konusu değil, inşa edilmiştir.²³

- Yargıçlar, devlete değil, yargı görevine²⁴, herhangi bir ideolojiye değil, adalet idesine bağlılık göstermelidirler.

- Siyasal baskı veya adaletsiz yasa hükmü karşısında hukuktan ve adaletten yana

tavır almış olan bir yargıç sadece tikel bir tavır almış ve tikel bir karar vermiş değil, yaşadığı toplumun geleceğine de aktarılacağından şüphe duyulmayacak bir değer yaratmış demektir.²⁵ *Hegel*'in etik birey için söylediklerini yargıca da uyarlayabiliriz: Yargıcın etik yaşamı, hukuk sisteminin nabız atışıdır; sonuçta yargıcın çıkarlarını ve eğilimlerini bir kenara koyup, hukuk adına konuşması, soyut hukukun kendisi değil, *ahlâki bir duruştur*.²⁶ Bu bağlamda yargıcın doğru karar vermesi hukuki bir sorun olmaktan çok, bir adalet sorunudur.

- Yargıç (Anayasa Mahkemesinde görevli de olsa) kendisini siyaset sürecine müdahale etme hakkına sahip bir kamusal aktör, resmi (egemen) ideolojinin bekçisi²⁷ olarak algılamamalıdır, zira böyle bir zihniyet yapısı, yargının siyasallaşması, dolayısıyla güvenilecek son kurumun da elden gitmesi anlamına gelir. Böyle bir aktivist tutumun normatif değil, zihniyet sorunu olduğu vurgulanmalıdır.²⁸ Bu bağlamda vurgulanması gereken başka bir husus, Anayasa mahkemelerinin özel siyasal

20 ARSLAN, Zühtü: Devletin Hukuku, Hukuk Devleti ve Özgürlük Sarkacı (Devlet (Doğu Batı Kasım-Aralık-Ocak 2000-2001, Sayı: 13, s.65-85), s.85.

21 ÇAHA, Ömer: İdeoloji İle Hukuk Arasında Devlet (Doğu Batı Kasım-Aralık-Ocak 2000-2001, Sayı: 13, s.87-113), s.105.

22 Luhmann'ın görüşü için bkz. SARIBAY,a.g.m.,s.16. Hukuk-politika ilişkisi için ayrıca bkz. ERDOĞAN, Mustafa: Özgürlük Perspektifinden Hukuk ve Demokrasi, İstanbul 2013, .118-126.

23 GÖREN, Zafer: Siyasal Güç Faktörü Olarak Anayasa Mahkemesi (İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Güz 2008, Yıl:7, Sayı: 14,s.1-24),s.12.

24 NOVAK, Makro: Slovenya'da Yargı Etiği (Yargı Etiği Sempozyumu, 15-16 Kasım 2012, Ankara, HSYK yayını, Ankara 2013,s.134:

25 YAZICI, Serap: Pazartesi Konuşmaları, Neşe Düzel ile Söyleşi (Taraf Gazetesi, 26.05.2008).

26 MACHACEK, Rudolf: Temel Hak Temini İle Politika Arasındaki Gerilimle Alanda Anayasa Yargısı (Anayasa Yargısı Dergisi, 1992, Sayı: 9, s.47-61)

27 KUÇURADİ, İonna: Etik, Ankara 1999, s.127.

28 UYGUR, Gülriiz: Hukukta Adaletsizliği Görmek, Ankara 2013, s.211.

güçlerinin bulunmadığı, güçlerinin sadece hukuku düzeltmek olduğudur.²⁹

- Yargıç sadece siyasi baskı durumunda değil, yargılama yapıp karar verdiği her dava bağlamında, taraflarla etik bir ilişki içindedir.³⁰ Yargıcın verdiği karar, insanların yaşamını doğrudan etkilediği için etikdir, dolayısıyla şu veya bu yönde karar veren yargıç, her halükârda etik sorumluluk altında olduğunu aklından çıkarmamalıdır.³¹ Dolayısıyla yargıç, yasal mevzuatı aynen uyguladığını, dolayısıyla görevini –biçimsel adalet anlayışı çerçevesinde³² – yerine getirdiğini ileri sürerek etik sorumluluktan kurtulamaz.

- Hukuku etik (adalete götürecekt) kı-lacak hazır, hattâ mümkün³³ bir reçete yoktur³⁴, yargıcın ezberlediği etik ilkelerle de etik karar vermek gibi bir güvencesi yoktur.³⁵ Yargıç her tekil olay ve davada yeniden düşünmek, mevcut hukuku uygulamak, doğurduğu etkinin adalet düşüncesiyle (idesiyle) ne ölçüde örtüştüğünü tartmak durumundadır. Böyle bir edimi ise ancak etik kişiliğe sahip bir yargıç gerçek-

leştirebilir. Zira her değer, bir taşıyıcıyı gerektirir, taşıyıcısı olmayan bir değer bilgisinin önemi de yoktur. Dolayısıyla yargıç, sonuçları itibarıyla doğru hukuku seçtiği³⁶ ve uyguladığı takdirde etik davranmış olacaktır.

- Kıdemi, yaşı, birikimi ve geçmişteki başarıları ve bulunduğu kariyer düzeyi (makamı) ne olursa olsun her davada yargıç, her yeni davada mesleğini yeniden sorgulamalıdır³⁷: Vereceği kararlar hangi değeri gerçekleştirecektir? Kararın insan ve yaşama değerlerine katkısı nedir? Yargıçta sağlıklı şüphe, sorgulama ve duyarlılık yitimi, vicdanın, dolayısıyla yargıçlığın yitimidir: Geriye kalan, hukuk bilgisine sahip bir yargı teknisyenidir.

Dolayısıyla yargıçlık kimliği yılların art arda birikmesiyle oluşan, göz alıcı makamlarla (yüksek mahkeme üyeliği, başkanlığı vb.) doğrulanan sabit bir kimlik değildir: Her yeni etik ilişkiyle, her yeni kararla birlikte bu kimlik yeniden inşa edilir. Bu yeni kimliğin sahih olup olmadığı ise yargıcın ethosuna bağlıdır.

29 FROMM, Erich: İtaatsizlik Üzerine, Özgürlük Neden Otoriteye 'Hayır' Demektir, İngilizceden Çeviren: Nurdan Soysal, İstanbul 2014,s.10: " Vicdan ve inançları adına otoriteye hayır deme cesareti gösteren insanların varlığından ötürü, insanoğlu sadece ruhsal açıdan gelişmekle kalmamıştı, zihinsel gelişimi de itaatsizlik yeteneğine bağlı olmuştu."

30 PİNKARD, Terry: Hegel, Çev. Mehmet Barış Albayrak, İstanbul 2012, s.170-171;473.

31 ÖZBUDUN, Ergun Anayasa Yargısı ve Demokratik Meşruluk Sorunu (Demokrasi ve Yargı Türkiye Barolar Birliği yay.,Sempozyum metinleri, Ankara 2005) s.350.

32 UYGUR, Gülriiz: Adalet ve Hukuk Devleti, (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2004 C.53, Sayı:3, s.30)

33 TEPE, Harun: Hukuk ve Etik: Hukukun Etik Temelleri (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi, 11.Kitap, İstanbul 2005,s.58-62), s.62.

34 AGTAŞ, Özkan: Ceza ve Adalet,İstanbul 2013, s. 58 vd.

35 AÇAR, Halil Rahman: Etik Devlet Anlayışı Bir Çözüm Olabilir mi? (Hukuk Felsefesi ve sosyolojisi Arkivi, 11.kitap, İstanbul 2005,s.167-170), s.170.

36 KAUFMAN, Arthur: Hukuk Felsefesi, Hukuk Kuramı, Hukuk Dogmatığı, Çev.Hayrettin Ökçesiz (Çağdaş Hukuk Felsefesi ve Hukuk Kuramı İncelemeleri, Haz.Hayrettin Ökçesiz,İstanbul 1997, s.111-130).

Kaynakça

- AÇAR, Halil Rahman: Etik Devlet Anlayışı Bir Çözüm Olabilir mi? (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi, 11. kitap, İstanbul 2005,s.167-170).
- AGTAŞ, Özkan: Ceza ve Adalet, İstanbul 2013.
- AKTAŞ, Sururi: Eleştirel Hukuk Çalışmaları, İstanbul 2006.
- ANBARLI, Şeniz: Baskıya Karşı Direnme Hakkı ve Sivil İtaatsizlik (Türkiye Örneği), Doktora Tezi, İzmir 2006.
- ARSLAN, Zühtü: Devletin Hukuku, Hukuk Devleti ve Özgürlük Sarkacı (Devlet Doğu Batı Kasım-Aralık-Ocak 2000-2001, Sayı: 13, s.65-85).
- BECERMEN, Metin: Küreselleşen Hukuksuzluk: Tehdit ve Güvenlik (Kavramları) Bağlamında Hukukun Askıya Alınması (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi,19. Kitap, İstanbul 2010).
- CAYGILL, Howard: Direnemezsen Öğrenemezsin, Söyleşi: Tuncay Gürhan (Psikeart, Özgürlük Özel Sayısı, Mart-Nisan 2014, Sayı:32, s.50-55).
- COETZEE,J.M.: Barbarları Beklerken, Çev.Dost Körpe, 3.Baskı İstanbul 2012.
- DEMİRDAL, Mustafa Balkan: Hukuki Belirsizlik İddialarıyla İlgili Hakimlerin Konumu, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009.
- ÇAHA, Ömer: İdeoloji İle Hukuk Arasında Devlet (Doğu Batı Kasım-Aralık-Ocak 2000-2001, Sayı: 13, s.87-113).
- DEMİRDÖVEN, İsmail H.:Meslek Olarak Hukuk ve Etik (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi 16. Kitap, İstanbul 2007, s.303-307).
- ERDOĞAN, Mustafa: Özgürlük Perspektifinden Hukuk ve Demokrasi, İstanbul 2013.
- FROMM, Erich: İtaatsizlik Üzerine, Özgürlük Neden Otoriteye ‘Hayır’ Demektir, İngilizce’den Çeviren: Nurdan Soysal, İstanbul 2014.
- GÖREN, Zafer: Siyasal Güç Faktörü Olarak Anayasa Mahkemesi (İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Güz 2008, Yıl:7, Sayı: 14, s.1-24).
- HAJİYEV, Khanlar: Demokrasinin Pekişmesinde Yargının Rolü, Çev.A.Ersoy Konaç (Demokrasi ve Yargı Türkiye Barolar Birliği Yay., Sempozyum Metinleri, Ank. 2005, s.226- 233).
- HEYWOOD, Andrew: Siyaset, Editör : Buğra Kalkan, Çev. Bekir Berat Özipek, Ankara 2007.
- KAUFMAN, Arthur: Hukuk Felsefesi, Hukuk Kuramı, Hukuk Dogmatığı, Çev.Hayrettin Ökçesiz (Çağdaş Hukuk Felsefesi ve Hukuk Kuramı İncelemeleri, Haz.Hayrettin Ökçesiz, İstanbul 1997, s.111-130).
- KUÇURADİ, İoanna: Etik, Ankara 1999.
- MACHACEK, Rudolf: Temel Hak Temini İle Politika Arasındaki Gerilimle Alanda Anayasa Yargısı (Anayasa Yargısı Dergisi, 1992, Sayı: 9, s.47-61).

- MIZRAK, Dilan/TEMİZ, Özgür: Hukuk ve Politika (Ankara Barosu Dergisi, 2009, Yıl: 67, Sayı: 2, s.77-97).
- MORİN, Edgar: Aşk, Şiir, Bilgelik, Türkçesi: Haldun Bayrı, İstanbul 2001.
- NOVAK, Makro: Slovenya'da Yargı Etiği (Yargı Etiği Sempozyumu, 15-16 Kasım 2012, Ankara, HSYK Yayını, Ankara 2013, s.134).
- ÖKÇESİZ, Hayrettin: Hukuk Devleti ve Yargıcı (Hukuk Devleti, Haz. H.Ökçesiz, İstanbul 1998, s.242-261).
- ÖZBUDUN, Ergun: Anayasa Yargısı ve Demokratik Meşruluk Sorunu (Demokrasi ve Yargı Türkiye Barolar Birliği Yay., Sempozyum Metinleri, Ankara 2005, s.350).
- PİNKARD, Terry: Hegel, Çev. Mehmet Barış Albayrak, İstanbul 2012.
- RADBRUCH, Güstav: Hukukta Bilgelik Dolu Sözler, Çev. Vecdi Aral, Kocaeli Üniv. Yayını, Kocaeli, 2002.
- SARIBAY, Ali Yaşar: Hukuk ve Politika: Luhmann Sosyolojisi Bağlamında Bir Tartışma (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi, İstanbul 2005, s.14).
- STİRNER, Max: Biricik ve Mülkiyeti, Çev. Selma Türkis Noyan, İstanbul 2013.
- UYGUR, Gülriz: Adalet ve Hukuk Devleti, (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2004 C.53, Sayı:3, s.30).
- UYGUR, Gülriz: Adil Olmayan Kural Karşısında Yargıç: Radbruch Formülü (Prof. Dr. Gürgân Çelebican'a Armağan, Ankara 2011, s.101-114).
- UYGUR, Gülriz: Hukukta Adaletsizliği Görmek, Ankara 2013.
- YAZICI, Serap: Pazartesi Konuşmaları, Neşe Düzel ile Söyleşi (Taraf Gazetesi, 26,05.2008).
- TEPE, Harun: Hukuk ve Etik: Hukukun Etik Temelleri (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi, 11. Kitap, İstanbul 2005,s.58-62)
- TOCQUEVİLLE, Alexis de: Amerika'da Demokrasi, Çev.İhsan Sezal/Fatoş Dilber, Ankara 1994.